

PUNJAB VIDHAN PARISHAD

REPORT OF THE AD-HOC COMMITTEE

Constituted to examine the validity of reasons
advanced by S. Rajinder Singh M.L.C.,
for crossing the Floor.

**PUNJAB VIDHAN PARISHAD SECRETARIAT
CHANDIGARH**

7th November, 1969/16th Kartika, 1891, Saka

Printed by:
Controller, Govt. Press, Chandigarh

CONTENTS

	Pages
1. Personnel of the Ad-hoc Committee	.. iii
2. Report	.. 2
3. Appendices	.. 4—13
4. Annexures	.. 14—17

Personnel of the Ad-hoc Committee

1. Shri Krishan Lal, Finance Minister, Punjab	.. Chairman
2. Jathedar Jiwan Singh Umranangal, Minister of State	.. Member
3. Shri Hans Raj Sharma	.. Member
4. S. Puran Singh Azad	.. Member
and
5. Prof. Yashwant Rai	.. Member

SECRETARIAT

1. Shri Sukhendra Singh	.. Secretary
2. Shri Raghbir Singh Dhillon	.. Assistant
Secretary

INTRODUCTION

I, the Chairman of the *Ad-hoc* Committee constituted to go into the validity of reasons given by S. Rajinder Singh, M. L. C., for crossing the Floor, having been authorised in that behalf by the Committee, submit this Report of the Committee.

S. Rajinder Singh, M. L. C., wrote the following letter to the Chairman, Punjab Vidhan Parishad on 24th October, 1969 :—

“Sir,

I have resigned from the membership of the Congress Legislature Party in the Punjab Vidhan Parishad.

I have joined the Akali Legislature Party in the Parishad. Kindly allot me a seat on the Akali benches. I am enclosing herewith a copy of the statement showing reasons for resigning from the Congress Party and joining the Akali Party (Appendix A).

I assure you that I was impelled to do so for no other reason but for the overall interest of the public welfare.

Yours faithfully,

(Sd.) Rajinder Singh

This letter was referred to the House by the Chairman, Punjab Vidhan Parishad on 31st October, 1969 and in the light of the recommendations made in Chapter VIII of the Report of the Committee constituted to frame a Code of Conduct for Members which was adopted by the House on 8th December, 1966, the Chairman, in accordance with the wishes of the House, constituted the *Ad-hoc* Committee,— *vide* Punjab Vidhan Parishad Secretariat Notification No. PVP-69/32, dated 31st October, 1969, consisting of the following members, with a direction that the Committee should submit its report to the House on the 3rd November, 1969 :—

(1) Shri Krishna Lal, Finance Minister, Punjab;	.. Chairman;
(2) Jathedar Jiwan Singh Umranangal, Minister of State,	.. Member;
(3) Shri Hans Raj Sharma,	.. Member ;
(4) S. Puran Singh Azad,	.. Member;
(5) Prof. Yashwant Rai,	.. Member
and

The Committee held five sittings.

The Chairman of the Committee requested the House on 3rd November, 1969 to allow the Committee to submit its report on the 5th of November, 1969. This permission was granted by the House. The Committee again could not submit its report on the 5th of November, 1969 and the Chairman of the Committee again requested the House on 6th November, 1969 to grant permission to the Committee to present its Report on the 8th November, 1969. The Committee was asked to present its report on the 7th November, 1969, without fail.

REPORT

The Committee in its meeting held on 31st October, 1969 recorded statement of S. Rajinder Singh, M. L. C., which is available at Appendix B. After hearing his statement, the Committee drafted a questionnaire (Appendix C) and asked S. Rajinder Singh to submit his reply to it which he did on 5th November, 1969 (Appendix D). The Committee in its meeting held on 4th November, 1969 heard the views of S. Bhupinder Singh Dhillon, Advocate-General, Punjab, on the point whether the House is competent to take any action against S. Rajinder Singh, M. L. C., as a result of the recommendations that may be made by the Committee appointed for the purpose and what would be the legal consequences if the House decides to take any action against him.

Rule (16) of the Code of Conduct lays down that "A member should not change his party unless for very valid reasons in the interest of the public welfare without resigning his seat in the House and seeking re-election". The Committee after having heard the Advocate-General and after having gone through the various reasons given by S. Rajinder Singh for resigning from the Congress Legislature party and joining the Akali Party, came to the conclusion by a majority of three to two that the reasons advanced by him were not at all valid and cannot be termed to be in the interest of public welfare. The Committee, however, recommends to the House that taking a lenient view in the matter the following action may be taken in this behalf :—

- (1) The action of S. Rajinder Singh, M. L. C., in resigning from the Congress Legislature Party on which ticket he was elected to the Punjab Vidhan Parishad and joining the Akali Party, should be disapproved by the House being violative of rule (16) of the Rules of Conduct contained in Chapter IX of the Report of the Committee constituted to Frame a Code of Conduct for Members ;
- (2) He should be admonished at the Bar of the House for that action ;
- (3) He should be suspended from the remaining sittings of the House till the current session of the Punjab Vidhan Parishad is over.

The above report is a majority report favoured by Shri Hans Raj Sharma, Shri Puran Singh Azad and Prof. Yashwant Rai, while Shri Krishan Lal, Chairman of the Committee and Jathedar Jiwan Singh Umrangal dissented. Their dissenting note appended.

KRISHAN LAL,
Chairman,
Ad-Hoc Committee.

Dated the 6th November, 1969.

NOTE OF DISSENT

In our considered opinion, the reasons advanced by Shri Rajinder Singh, M. L. C., are very weighty and valid and are in the interest of public welfare. As such rule 16 of the Code of Conduct adopted by the House is not attracted.

We also feel that the malady of floor crossing cannot be checked by our House in isolation. All that is happening in other parts of the country and even in our Vidhan Sabha is a serious pointer. Such matters have to be tackled through Political Parties themselves and not by an isolated resolution in our House.

We feel the matter should not be pursued any further.

Dated the 6th November, 1969.

KRISHAN LAL

JIWAN SINGH UMRANANGAL

APPENDIX "A"

The Congress scene today is disgusting for the well-wishers of Punjab. The manner in which the simple question of Chandigarh, Bhakra-Nangal complex and Punjabi-speaking areas contiguous to Punjab, has been complicated leaves none in doubt that this great organisation of yesteryears has lost its right direction and its affairs today were guided not by a sense of service to the nation but by political expediency and narrow outlook. The argument that the decision about Chandigarh could not be taken at this moment because there was pressure of a dying man hardly makes sense. The Punjab leaders, particularly Sant Fateh Singh and Sardar Gurnam Singh, showed unprecedented patience on this question for three long and peaceful years. The Punjab case, however, remained pigeon-hole during this period. Finding that all entreaties had fallen on deaf ears, the State has, now, pressed the Centre for a solution. It is not easy to forget that nothing was done for three years—not even the process to come to grips with the problem was initiated—when Sant Fateh Singh had withdrawn the "pressure" in December, 1966. The position today is : If there was no pressure, little was done ; now, when little pressure has been built, we are told that no decision would be taken under pressure. What is the third course ? None has and can delineate that. We recall with anguish that the Congress leadership had adopted a similar rigid attitude on the creation of Punjabi Suba for several years and had subjected the Punjabis to avoidable hardships.

The situation at the State level is worse . The Congress like the drowning man is trying to catch at any straw—whether it is the sinking straw of language controversy or it was a purely religious issue like the agan kunds. It has lost all sense of political morality. Most of its leaders have not reconciled to the creation of Punjabi Suba yet. They try to twist every issue to denounce the Punjabi Suba which was created, as is well known, inspite of them. Those interested in the reconstruction of healthy Punjab to strengthen the country cannot join them in their activities to unsettle the fully settled issues like the language policy of the State. These elements, backed by some divisive and uncompromisingly communal forces, have spared no efforts to revive communalism which has been eliminated from the body politic of this State through strenuous efforts of those who are leading Punjab at present. The Congress in the State today is a hydra-headed body which lacks cohesion, sense of positive purpose and nationalistic outlook. The Congress participation in the recent Punjab demonstration at Chandigarh had not only exposed it to ridicule but had also brought to full public view that it had ceased to exist as an organisation.

Punjab today needs a stable Government. Sant Fateh Singh and Sardar Gurnam Singh have provided healthy leadership to the State. There could be no better proof of their success in this respect than the orderly massive demonstration at Chandigarh recently in which Punjabis of all castes, communities and creeds had participated enthusiastically like inspired men.

Is it not inhuman that Jathedar Darshan Singh Pheruman, a veteran freedom fighter, is being allowed to die ? Why is the "solution of Chandigarh question" not being made public. It is the Congress Centre which is delaying a solution of this question and as such it will be the real killer of Jathedar Darshan Singh. I am of the confirmed view that the Congress has been reduced to a noisy house which is divided on every issue. It is with a sense of great relief that I have decided to come out of that suffocating atmosphere.

(Sd.) Rajinder Singh

24-10-69

Appendix B

ਬਿਆਨ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਮ. ਐਲ. ਸੀ.

ਮੈਂ ਜਨਾਬ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਮੈਂ ਬਦਲੀ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਆਫਿਸ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮਨਿਸਟਰੀ ਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਫਿਸ ਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇਸ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਸ ਆਪਣੇ ਐਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਡਿਫੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਫੰਕਸ਼ਨਿੰਗ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰਿਵੋਲਟ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਵੋਲਟ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੋਸਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਊਏਸ਼ਨ ਆ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਫਿਸ ਬੇਰਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਫੰਕਸ਼ਨਿੰਗ ਨੂੰ ਓਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂਟਲੀ ਡਿਫੈਂਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪੌਲੀਟੀਕਲ ਇਵੈਂਟਸ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਏ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਫ਼ੇਕੇਟਿੰਗ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੋ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਸੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੀ ਲੈਂਗਵੇਜ਼ ਦਾ ਮਾਮਲਾ। ਜਿਹੜਾ ਲੈਂਗਵੇਜ਼ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਟੈਂਡ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਰਦੇਸ਼ਕ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਰਿਆਸਤੀ ਦਾ ਡਿਸੈਂਟਿੰਗ ਨੋਟ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਕੋਈ ਫੁਪੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸੀਕਰਿਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸਟੇਟ ਇਕ ਯੂਨੀਲਿੰਗੁਅਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜ ਇਹ ਸੂਬਾ ਇਕ ਯੂਨੀਲਿੰਗੁਅਲ ਸੂਬਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਲੈਂਗਵੇਜ਼ ਦਾ ਮਸਲਾ ਸੀ ਉਹ ਹਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਥਿਰੀ ਲੈਂਗਵੇਜ਼ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਾਲਸੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਡਿਸਟਰਬ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਥੇ ਬਲਕਿ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਸਟੇਟਸ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਥੇ 4 ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ 10ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਪਲੈਸਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਪੀਕਿੰਗ ਸਟੇਟ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਈਲਿੰਗੁਅਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਪੌਲੀਟੀਕਲ ਕਨਵਿਕਸ਼ਨ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਬੈਕ ਗਰਾਊਂਡ ਸੀ ਮੈਂ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਜਨਲ ਫਾਰਮੂਲੇ ਵੇਲੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਦਾਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਲਿੰਗਵਿਸਟਿਕ ਪਰੋਵਿੰਸਿਜ਼ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਮੈਂ ਸੈਕਟਰੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਮੂਵਮੈਂਟ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਟੇਰੀਗਥਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਵੈਂਟਸ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਇਕ ਤਕੜਾ ਸੈਕਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਮੈਂਟਲੀ ਐਕਸਪੈਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪੌਜ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਹ ਬਣ ਗਿਆ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸੀ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਵੀ ਲਿਆਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਬਿਰੀ ਲੈਂਗਵੇਜ਼ ਫਾਰਮੂਲਾ ਦੀ ਮਾਸੂਦਗੀ ਵਿਚ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਸ ਬਿਰੀ ਲੈਂਗਵੇਜ਼ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਇਕ ਤਕੜਾ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਲੀਡਰ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਸੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਜਿਹੜਾ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ 12 ਸਾਲ ਤਕ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਰਿਹਾ ਸ਼੍ਰੀ ਜਗਨ ਨਾਥ ਕੋਸ਼ਲ ਉਹ ਹਿੰਦੀ ਰਕਸ਼ਾ ਸੰਮਤੀ ਦਾ ਹੈਡ ਬਣੇ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਡਿਸਪਲਿਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਡਿਸੀਪਲਿਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਡਿਸਪਲਿਨ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਡਕਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਇੰਟਰੈਸਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸੈਕਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਮਿਊਨਲ ਫੀਲਿੰਗ ਨੂੰ ਅਰੋਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੀਡਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕਮਿਊਨਲ ਫੀਲਿੰਗ ਉਠਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਅਗੇ ਹੀ ਕਾਫੀ ਸਫਰ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਉਠਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਐਕਸਪੇਟ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਅਗੇ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਥੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਜਬਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੈ ਇਹ ਹਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਜਨਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹਲ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਉਸ ਰਿਜਨ ਵਿਚ ਉਸ ਰਿਜਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਣਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੋਰੂਮਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਹਿਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਬਾਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸੂਬੇ ਬਣੇ ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਇਥੇ ਇਹ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਦੇਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹਲ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਫੋਰੂਮਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਫੋਰੂਮਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪਰਾਇਮ ਮਨਿਸਟਰ ਸਾਹਿਬਾ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦੇਣ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਤਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਫਾਈਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਸਟੇਟਮੈਂਟ ਦਿਤੀ ਕਿ ਪਰਾਇਮ ਮਨਿਸਟਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੋਰੂਮਾਨ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪੈਂਡਿੰਗ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੈਂਡਿੰਗ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਦੋ ਮੇਨ ਗਲਾਂ ਸਨ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਿਨ ਬ ਦਿਨ ਬਿਗੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇ ਕਈ ਆਫਿਸ ਬੋਰਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ। ਇਹ ਉਹ ਆਦਮੀ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ 15, 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਹੜਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਡਿਸੀਪਲਨ ਭੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਐਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀਚੂਏਸ਼ਨ

ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਏ ਜਿਹੜੇ ਸਜਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਏ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਲੀਡਰ ਸਨ ਅਤੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਸਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੋਲਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਮਨਿਸਟਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ 1947 ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਰਾਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਸਜਨ ਉਹ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਇਵੈਂਟਸ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਾਰਟੀ ਚਿ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪਬਲਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ।

ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਹੋਰ ਰਿਕਾਰਡ ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਵਿਚ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜਿਨੀ ਮੇਰੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਰਾਪਰਟੀ ਸੀ ਉਨੀ ਹੀ ਅੱਜ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਨੇ ਸਾਲ ਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਪਬਲਿਕ ਲਾਈਫ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੇ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹਰਾਮ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਰੋਲ ਪਰੋਗਰੈਸਿਵ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ, ਸਿਖ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਯੂਨਿਟੀ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਜ਼ਾਹ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਹੈਡ ਸਨ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਜਿਹੜਾ ਸਰਦਾਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਪਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਪੈਪਸੂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਣਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸੈਕਟਰੀ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਇਨੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਆਫਿਸ ਹੋਲਡ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਤੱਦ ਹੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪਬਲਿਕ ਵਿਚ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਸਾਈਟੀਫਿਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਕੰਮ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਐਨੇਸਟੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਰਡਜ਼ਵਰਥ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ "What I possess should explain things." ਜੋ ਮੇਰੀ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ ਇਹ It should speak itself about my integrity and honesty in public life. ਮੈਂ ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸ ਸੀ। ਮੈਂ 15, 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਜਰਨੈਲਿਸਟ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸਿਜ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ Working Journalist Federation ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਊਜ਼ਪੇਪਰਜ਼ ਅਤੇ ਜਰਨੈਲਿਜ਼ਮ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਇੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਪੌਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਜੋ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀ ਬਾਈ-ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਫਿਸ ਦੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਆਈ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਕਿ ਮੈਂ ਉਥੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਲੈਕਸ਼ਨ ਇਨਚਾਰਜ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਟੋ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੇਰੂਮਾਨ ਦੇ ਫਾਸਟ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਪਰਸਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਇੱਛਾ ਸਮਿਤੀ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਵਾਲਵ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਨ ਕੁੰਡਾਂ ਨੂੰ ਫਾਸਟ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ ਪੌਲੀਟੀਕਲ ਮਿਸਟੇਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੈਕੂਲਰ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਸੈਕੂਲਰ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਅਗਨ ਕੁੰਡਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ, ਉਹ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹਿਣ, ਜਾਂ ਢਹਿ ਜਾਣ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪੌਲੀਟੀਕਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਫੇਰੂਮਾਨ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਲੱ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗਨ

ਕੁੱਝਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾਨਾ ਜੰਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਸੰਮੂਹ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਨੇਤਾ ਵੀ ਉਸ ਸਿਚੂਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਾ ਸੰਮੂਹ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਮਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਫਿਸ ਹੋਲਡ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਡਿਸੋਸੀਏਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਫਾਸਟ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਅਲਕ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਫੇਰੂਮਾਨ ਨੇ ਅਗਨ ਕੁੰਡਾਂ ਵਾਲੀ ਵਿੱਲ ਬਦਲ ਲਈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਈ ਆਦਮੀ ਮਰਦੇ, ਫੇਰੂਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿੱਤੀ ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਜਾਣੇ ਸਨ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਗੇ ਸੈਂਟਰਲ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ, ਲੇਕਿਨ ਆਖਿਰ ਸੈਂਟਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣੇਗਾ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ, ਇਕ ਰੈਜ਼ੋਲਿਊਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਕੀ ਹਾਲਾਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਹੰਸ ਰਾਜ ਸ਼ਰਮਾ : ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਦੇਣੀ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਰਿਜ਼ਾਇਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ : ਤੁਸੀਂ 1966 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਂਸਿਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਹੋ ?

ਸਰਦਾਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਹਾਂ ਜੀ, ਮੈਂ 1966 ਵਿਚ ਹੀ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਅਪ੍ਰੈਲ, 1966 ਵਿਚ ਚੋਣ ਹੋਈ ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਵੈਂਟਸ ਟਰੇਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਹੰਸ ਰਾਜ ਸ਼ਰਮਾ : 1 ਨਵੰਬਰ, 1966 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਐਕਸੈਪਟ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ : ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਥੇ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਿਸਟਰੀ ਟਰੇਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੇਰੂਮਾਨ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਅਗਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਹੀ ਦੋ ਮਸਲੇ ਸਨ, ਇਕ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਅਤੇ ਇਕ ਲੈਂਗੁਏਜ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਪਰਸਨਲੀ ਇਹ ਫੀਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰੈਸਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

APPENDIX 'C'
QUESTIONNAIRE

1. Mr. Rajinder Singh conveyed to the Committee that he was against the language policy of the Punjab State Congress and that he was pained at the fact that the Congress organisation had not taken any action against Mr. Jagan Nath Kaushal who had been a Member of the Parliament for 12 years and was a responsible leader of the Punjab Congress. The Committee would like to know from Mr. Rajinder Singh why he did not resign from the Congress Party when the Punjab Government enforced Three-language Formula in the Government educational institutions and exempted the private schools from the operation of the Three-language formula. Why didn't he write a letter to the President of the P.C.C. of which he was the General Secretary, protesting against the association of Shri Jagan Nath Kaushal with the Hindi Samiti activities ?

2. The Committee would like to know from S. Rajinder Singh whether association of some responsible or top Congressmen with the Ichhia Palan Samiti could be constituted to be a commitment of the entire party. Did he, as a responsible office-bearer of the Congress Legislature Party protest against this association of these men with the Ichhia Palan Samiti to the P.C.C. or to the A.I.C.C.? Was there an official resolution or circular asking the Congressmen to participate in the Ichhia Palan Committee ?

3. About the question of Chandigarh, S. Rajinder Singh accused the Central Government of not deciding the Chandigarh issue in favour of Punjab. Did he write any letter to the Prime Minister as General Secretary of the Pradesh Congress or issue any public statement to that effect ? Did he inform the office-bearers of the Punjab Congress that he was unhappy with the attitude of the Central Government on the Chandigarh issue ? Was he aware that the Central Government had started negotiations with the leaders of different parties of Punjab and Haryana for finding out a solution on the eve of his resignation and on the eve of the death of S. Darshan Singh Pheruman ?

4. Did he participate in the last meeting of the P.C.C. Executive where he asked the Members that the Congress should participate in the All-parties Action Committee for Chandigarh and the Executive accepted his views.

(Sd).

Assistant Secretary
for Secretary.

APPENDIX 'D'

To

The Secretary,
Punjab Vidhan Parishad,
Chandigarh.

Dear Sir,

Kindly refer to your letter No. PVP-II-9(5)69/30806, dated the 31st October, 1969. My replies to your questionnaire are as under :—

- I. I did write a letter to the Pradesh Congress Chief on 22nd September, 1969, regarding the activities of those Congressmen (including Mr. Jagan Nath Kaushal) who were openly participating actively in the deliberations of Hindi Raksha Samiti which was fomenting communalism in the State.

I took a definite stand regarding the language issue in the meeting of the Pradesh Congress Executive Committee, which was held on 28th July, 1969. My plea was that the Punjab Formula was an improved version of the Central Formula as regards the position of Hindi was concerned. Hindi was to be taught from the IV Class. The Central three language Formula of 1968 on the National policy on education wanted the State Governments to adopt Hindi in a non-Hindi speaking State from the Secondary stage, but Punjab Pradesh Congress Committee Executive demanded that Hindi should be allowed in Schools at all levels. I dissented with this view, because I thought that it was self-deception and nothing else and it was a bogus resolution.

There was no need for me to resign from the Congress at that time, because I was sure that Punjab Congress Leaders would behave properly in this matter and I did send my protest letter to P.P.C.C. Chief against those, who worked actively in the Hindi Samiti movement, which even organised a protest day, which resulted in hooliganism at Ludhiana and Amritsar.

- II. Regarding Mr. Pheruman's fast, Pradesh Congress Leadership adopted a very ridiculous position in the beginning. They blessed the formation of "Ichha Samiti" which was headed by Mr. Surjit Singh Atwal, Congress M.L.A. This Committee conducted a regular 'Morcha' for several weeks under the patronage of Amritsar District Congress President Jathedar Sohan Singh Jalal-Usman. Several Congress Legislators took active part in this 'Morcha'. They even pitched a regular camp outside the Hospital. "Tribune" dated 14th September, 1969 (Front page) carried a news item that the police demolished camp office set up by pro-congress Pheruman Ichha Sanman Samiti. The tent had been pitched by about 100 congressmen led by eight M.L.As. including Jathedar Sohan Singh Jalal-usman, President District Congress Amritsar. Same paper carried a News on 16th September, 1969, that a 19 men Jatha of the pro-congress Ichha Samiti led by Mr. Santokh Singh and Mr. Saroop Singh, Congress M.L.As. today squatted out-side family ward, Amritsar. Tribune dated 17th September, 1969, on its front page published a news item that a jatha led by Mr. Sohan Lal, Vice President District

Congress Committee started Dharna and were removed by the police. On 18th September, 1969, "Tribune" carried a news item (front page) whose last paragraph was "The Pheruman Samiti led by some Congress M.L.As. is however keen that his body should be taken to Golden Temple at least in accordance with his own wishes".

P.P.C.C. Chief himself attended several meetings of this 'Ichha Committee which operated from the office of the District Congress Committee (Rural), Amritsar. News-paper files shall prove this fact.

The Tribune dated 1st October, 1969 on its front page published the proceedings of the P.P.C.C. Executive, according to which Mr. Yash briefing the press said that the following were pre-requisite for participation by the Congress in the All parties Agitation for Chandigarh:

- (i) Mr. Darshan Singh be released forthwith.
- (ii) Agan Kunds atop the Akal Takht should be demolished since these did not serve any religious purpose, and were politically motivated.

On 50th day of his fast, Mr. Pheruman altered his will by dropping the suggestion that he should be cremated in the Agan Kunds in Golden Temple, and the same day the working committee of the Ichha Samiti with Jathedar Sohan Singh Jalalusman President D.C.C., in the Chair, decided to abandon Satyagraha in view of Mr. Pheruman's altered stand regarding cremation after his death. It, therefore, decided to discontinue the sending out of Jathas daily to Hospital Ward, where Mr. Pheruman was lying.

I was very sure of the fate of this Samiti because it was not interested in anything else but to ignite internal war-fare in the Sikh community in the Golden Temple, after the death of Mr. Pheruman. These friends were more worried about 'Agan Kunds' than Chandigarh. I issued a statement to the press on 11th September, 1969 regarding this issue which was published in the Tribune of 12th September, 1969 at page 7. The statement is reproduced as under:—

"Mr. Rajinder Singh, M.L.C., described action of Mr. Zail Singh in suspending Mr. Riasti as a fascist act of the P.P. C.C. President. He added that P.P.C.C. Chief was himself indulging in certain activities without the approval of the Executive. He deplored the penalising of Mr. Riasti and said he was considering seriously the question of himself resigning from the Congress on the Chandigarh issue. He described the Committee set up by the Congressmen in connection with Mr. Pheruman's fast as bogus and regretted that Party Leaders were playing a hoax on the people of Punjab. No one has the right to build himself up as a Leader on Mr. Pheruman's penance. We must not seek political games in his sacrifice. Congressmen who claimed to be devoted to secularism must not be instruments in fomenting bitterness among Punjab people. This issue must not be made cause of civil strife in the State. Mr. Rajinder Singh stated that Mr. Pheruman's life could be saved only by the Government Leaders in Delhi. The State Congressmen should urge the Central Leaders to move in the matter and handover Chandigarh to Punjab. If Delhi acts to solve the issue Mr. Pheruman's life could still be saved, he observed."

So this entire episode and the way Pradesh Congress Leadership conducted itself during the fast period of Mr. Pheruman, 'lowered the prestige of Congress in the eyes of people and it pained me very much'.

- III. I issued a statement urging Prime Minister to appeal to Mr. Pheruman to give up his fast unto death and wanted that Mr. Pheruman be invited to talks in Delhi by the Prime Minister. This was Published on the front page of 'Tribune' dated 23rd August, 1969. I did write a letter to the Prime Minister on 24th August, 1969, regarding Chandigarh issue. I did express my views regarding the attitude of Central Government on Chandigarh in various P.P.C.C. Executive meetings where I had been explaining that Centre was in the habit of solving the problems after creating so many complications as was done when Punjabi Suba was formed. I was aware that the Central Government was holding negotiations with Leaders of different parties of Punjab and Haryana, but I was sure on 24th October, 1969, when I resigned from the Congress that nothing would come out of these talks and Central Government was in no mood of saving the precious life of S. Darshan Singh Pheruman, great freedom fighter, because Central Government had adopted similar attitude of drift and indecision for several years during Punjabi Suba Agitation.
- IV. Yes, I did participate in the last meeting of the P.P.C.C. Executive and urged that congressmen should take part in Chandigarh demonstration, but I was much pained to see the presence of only half a dozen legislators and not more than two dozen Congress flags in such a big procession (as was reported by Hindustan Times). Senior Congress Leaders like Mr. Prithvi Singh Azad, issued a public statement urging people to defy Pradesh Congress decision of participation in the demonstration. Several other Congressmen also openly denounced the decision of participation of Congress in the procession, but Pradesh Congress Leadership took no action against such elements in the party. The tragedy was that this decision of the Executive was publicly flouted, disobeyed by party men and party was put to ridiculous position by the manner in which Congress men participated in the procession.

I, again want to make it clear that I took a political decision for very valid reasons in the interest of public welfare by resigning from the Congress party where I had serious differences of opinion on the language issue, the way congress leadership conducted its affairs during Mr. Pheruman's fast and the rigid attitude of the Central Leadership regarding Chandigarh problem.

I have joined Akali Dal not for any personal gain or Ministerial post, but entirely due to political reasons for public welfare in Punjab.

The senior Congress Legislators also resigned from the Party on the Chandigarh issue on October 29, 1969. I am enclosing herewith their signed statement (Annexure-A) to show that how congress legislators felt about handling of Chandigarh issue by the Central Leaders.

CONSTITUTIONAL POINT

There is no provision in the Constitution of India against floor crossing.
Article 194 of the Constitution of India (Third Paragraph) says—

“In other respects the powers, privileges and immunities of a House of the Legislature of a State and of the members and the Committees of such Legislature, shall be such as may from time to time be defined by the Legislature, by Law and until so defined, shall be those of the House of Commons of the Parliament of the United Kingdom and of its members and Committees at the commencement of this Constitution”.

Late Mr. Churchill once crossed the floor in the House of Commons and no action was taken against him. May's Parliamentary practice is also silent on this issue. No action had been taken in any state Legislature or Parliament in this Country so far against those who crossed the floor.

I have not done anything which is unconstitutional, so I may be allowed to sit on the Akali Benches in the Parishad.

I am enclosing herewith two cuttings from the 'Tribune' dated the 30th July and 31st July, 1969 (Annexure B & C) to explain my stand on language issue.

Enclosures

1. One signed statement of three legislators.
2. Two News-paper cuttings

Yours faithfully,

Sd./—
(Rajinder Singh),
M. L. C.
4-11-69.

Annexure—A

CHANDIGARH
October 29, 1969.

S. Harcharan Singh Brar, Deputy Leader, Congress Legislature Party and General Secretary, P.P. C.C., Ch. Radha Krishan, M.L.A., President, D.C.C., Ferozpur and Kanwar Lajinder Singh Bedi, M.L.A., have issued the following press statement:—

There is gloom all over the Punjab after the martyrdom of S. Darshan Singh Pheruman who died by inches and struggled with death for 74 long days. Several weeks back we issued a statement urging the Prime Minister to accede to the demand of Punjabis by giving Chandigarh and contiguous Punjabi-speaking areas to Punjab and save the life of S. Darshan Singh Pheruman but nothing was done to save his life. It is tragic that Delhi is in the habit of complicating issues and creating tense situations. A similar situation was created for several years when Punjabi speaking State was created. Indian history shall record with regret that the obstinancy of the Congress led Government in Centre took the life of S. Darshan Singh Pheruman. This situation has pained us much and we have been forced to part company with those who are responsible for murdering S. Darshan Singh Pheruman.

At the home-front in Punjab it was even more disgraceful. The manner in which the Congress leaders behaved yesterday at the cremation ceremony of S. Darshan Singh Pheruman at his village Pheruman was most shameful. These leaders brought hired goondas and created hooliganism by which they belittled the sacrifice of S. Darshan Singh Pheruman. These leaders wanted to rehabilitate themselves politically on the ashes of S. Darshan Singh Pheruman which was most immoral political act. We have decided to resign from the Congress Party as protest against the rigid and inhuman attitude of Central Government regarding Chandigarh issue and the shameful manner in which the Pradesh Congress affairs were conducted during the fasting period of S. Darshan Singh Pheruman.

Sd./—
Harcharan Singh Brar,
M.L.A.
Radha Krishan Sharma,
M.L.A.
Lajinder Singh, Bedi,
M.L.A.

ANNEXURE B

(Cutting from Tribune Dated the 30th July, 1969)
**PUNJAB CONGRESS DEMANDS TEACHING OF HINDI
 IN SCHOOLS AT ALL LEVELS**
From Our Special Correspondent

Chandigarh, July, 29— A joint meeting of the Executive Committees of the Punjab Pradesh Congress and the State Congress Legislature Party tonight adopted a resolution on the language issue in the State, demanding that the teaching of Hindi should be allowed in schools at all levels. Half a dozen members dissented with the resolution.

The resolution stated :

- (1) Punjab is a unilingual State with Punjabi as its official language ;
- (2) Punjabi should be the medium of instruction in Government schools, but the teaching of Hindi should be allowed at all levels ; and that
- (3) Government aided private schools should be free to choose their medium of instruction.

Mr. Zail Singh, President of the Pradesh Congress Committee, presided over the meeting which discussed the issue threadbare for four hours.

Four members, namely Mr. Rajinder Singh, General Secretary of the PPCC, Mr. Tarlochan Singh Riyasti, Secretary of the Punjab Congress Legislature Party, Mr. Gurbaksh Singh Sibia, M.L.A. (Sangrur), and Mr. Mehtab Singh MLA (Zira) expressed their dissent with the clause allowing Hindi at all levels in Government schools.

Their plea was that the Central three-language formula of 1968 on the national policy on education wanted the State Governments to adopt Hindi in a non-Hindi speaking State from the secondary stage. Thus, they added, the Punjab formula was an improved version of the Central formula as regards the position of Hindi since under it Hindi was to be taught from the fourth class.

Mr. Amar Nath Vidyalkar, former Punjab Education Minister, and Mrs. Pritpal Kaur Wasu, in charge of Women's Section, Punjab Congress, thought that the resolution as adopted would create confusion. Mr. Vidyalkar opposed freedom in the matter of medium of instruction even in private schools.

Mr. Darbara Singh former Punjab Home Minister, wanted complete freedom in the matter of medium of instruction in all schools. He said that the parents should decide it for their children.

The resolution was moved by Mr. Rattan Singh, Deputy Leader of the Punjab Congress Legislature Party, and seconded by Mr. Umrao Singh, Chief Whip of the party in the Vidhan Sabha.

Mr. Mohan Singh, cashier of the PPCC, disagreed with part of the resolution but did not insist that his dissent should be recorded.

Mr. Zail Singh is likely to issue a mandate to Mr. Hans Raj Sharma, General Secretary of the PPCC, not to undertake the proposed dharna and fast at Amritsar.

Mr. Sharma, however, told The Tribune that he was undertaking penance to get the resolution passed today implemented by the State Government.

ANNEXURE C

(Cutting from Tribune, dated the 31st July, 1969)

HANS RAJ SHARMA FIRM ON STAGING DHARNA

From Our Special Correspondent

Chandigarh, July, 30— Mr. Hans Raj Sharma, General Secretary of the Punjab Pradesh Congress, today declined to accept an appeal made by Giani Zail Singh, President of the Pradesh Congress, asking him to defer his resolve to stage dharna at Amritsar from Saturday, to be followed by a fast unto -death from August 10 to get justice for Hindi in the State.

Instead, Mr. Sharma told the State Congress Chief, in a letter written and released today, that if "my resolve embarrasses you or the organisation in any way" he would not hesitate to resign the General Secretaryship of the Punjab Congress.

Giani Zail Singh had made the appeal in a letter written last night after a joint meeting of the Executives of the Pradesh Congress and the Pradesh Congress Legislature Party, which had adopted a resolution on the language problem in Punjab.

Resolution

The resolution as officially released today, says: "Punjabi is the official language of the unilingual State of Punjab. Hindi is our national language. It is, therefore, imperative for every child in Punjab to be proficient in Punjabi as well as in Hindi." In view of this, the meeting is of the firm view that the language formula, adopted by the Congress Working Committee, should be implemented in the State as follows :

"(a) Hindi should be made compulsory at all levels in schools and colleges while retaining Punjabi as the medium of instruction.

"(b) The Government should under no circumstances interfere in the private schools as far as the medium of instruction is concerned. These schools should choose any medium they prefer".

Mr. Zail Singh told reporters to-day that Mr. Darbara Singh, former Home Minister, who favoured complete freedom as regards medium of instruction in schools, and Mr. Rajinder Singh, General Secretary of the PPCC and Mr. Tarlochan Singh Riyasti, Secretary of the State Congress Legislature Party, both of whom were opposed to the compulsory teaching of Hindi at all levels in schools, had informed him that they were sending their dissent notes to him.

He wrote to Mr. H.R. Sharma last night that the resolution passed at the meeting "vindicates your stand to a great extent" and had altered the situation completely. The State Congress chief added that he had gone through "much mental anguish from the time you took a decision in your individual capacity as you term it, to undertake penance to get for Hindi its deserved place in Punjab."

Mr. Zail Singh requested Mr. Sharma to "organise and build a strong campaign in support of the resolution passed" for its implementation, and shoulder responsibility to organise campaign for the Presidential election on August 16.

In his reply, Mr. Sharma said that although the resolution passed last night was a "land-mark", its implementation was in the hands of the Akali-Jan San coalition Government. He thus, thought his objective had not yet been achieved.

Mr. Zail Singh later told newsmen that if Mr. Sharma did not accede to the request, he "may have to take action soon. "Of the three PCC General Secretaries one is abroad and the other two are fighting publicly with each other on the language issue.

The Punjab Congress chief said that Punjab was a unilingual State and Hindi was not the language of the minority in it. Although it was spoken by a large number of people. He agreed that the resolution, as passed last night, was a modification of the Working Committee resolution of January 27, 1968. It did not differ from the latter in its basic approach.

© 1969 by the Punjab Vidhan Parishad Secretariat, Chandigarh.
Published under the authority of the Punjab Vidhan Parishad
and printed by the Controller, Printing and Stationery, Chandigarh.